

De familie Hamdorff, die voortkwam uit de Eemnesser familie Grootveld.

MICHEL MAJOR

In de HKE-kwartaalbladen nummer 2 en 3 van het jaar 2012 is een tweedelig artikel gepubliceerd over de Eemnesser familie Grootveld. Deze familie kent diverse bijzondere nakomelingen, ook via de vrouwelijke lijn. Dit artikel laat zien hoe de bekende Larense familie Hamdorff afstamt van Gerritje Grootveld, dochter van Wouter Grootveld uit Eemnes. Reden genoeg om wat dieper in te gaan op de achtergronden van de bekende Jan Hamdorff van Hotel Hamdorff en zijn neef de architect Wouter Hamdorff.

Wouter Grootveld (1739-1790) huwde in 1783 met Adriana Abrahamse van 't Veld (1756-1823) uit Eemnes. Na hun huwelijk vestigden zij zich te Laren. Adriana was tapster en herbergierster. Van welke uitspanning is helaas niet bekend, maar waarschijnlijk stond deze herberg in Laren waar later het "Hotel Hamdorff" zou verrijzen en waar haar achterkleinkind Jan Hamdorff de scepter zwaaide. Wouter en Adriana kregen in totaal vijf kinderen; daarvan werden drie dochters volwassen: de eerste dochter, Jannetje (1784-1869), huwde in 1816 in Laren met Jan Ruizendaal (1788-1850) uit Eemnes. Jan was fuselier, militair en schilder van beroep. Uit dit huwelijk is nageslacht Ruizendaal voortgekomen.

De derde dochter, Dirkje (1789-1879), was dienstbode, logementhoudster, kasteleins en tapster van beroep. Zij huwde in 1819 in Laren met de uit Maartensdijk afkomstige Pieter van Zijtveld (1788-1826). Pieter was landbouwer, veehouder, kastelein en logementhouder van beroep en woonde, voor zover bekend, met zijn gezin wisselend in Maartensdijk en in Laren in de periode 1819-1826. Uit dit huwelijk zijn twee kinderen Van Zijtveld bekend. Na het plotselinge overlijden van Pieter huwt Dirkje in 1828 in Laren met Willem van de Vuurst (1804-1841). Willem was afkomstig uit Baarn en was respectievelijk landbouwer en logementhouder. Dit gezin woonde te Laren en hieruit zijn vier kinderen Van de Vuurst bekend. Dirkje bleef na de dood van Willem tot in 1856 in Laren wonen, en verhuisde toen naar 's-Graveland en woonde daar tot aan haar dood in 1879.

De tweede dochter, Gerritje (1785-1868), huwde in 1820 in Laren met de uit Meijenburg in Pruisen afkomstige Joachim Christoph Hamdorff (1781-1835). Hoe is deze meester wagenmaker in Laren terecht gekomen? Daarover doen vele verhalen de ronde.

Een zekere Jan Versteeg, gewezen veldwachter, geboortig uit Epe, beheerde een logement op de Larense Brink onder de naam de "Hessenkar". Hij had die naam gekozen, omdat vele hessenkarren uit Westfalen bij hem stopten en de voerlui bij hem overnachtten. Deze "Duitslui" waren de wolleveranciers voor de lakenfabrikanten in Naarden. Voordat zij weer huiswaarts keerden, rustten zij eerst een paar dagen uit in de "Hessenkar" van Jan Versteeg. Bekend zijn in dit kader ook de "hessen-wegen", die over de Gooise heide lopen.

Op zekere dag kwam in Laren een hessenkar aan en tussen de wolbalen verstoppt trof men daar een zekere Joachim Christoph Hamdorff aan, een zoon van de familie Hamdorff uit Westfalen, van beroep schrijnwerker (= wagenmaker). Omdat deze Joachim zijn militaire dienstplicht moest gaan vervullen en hij daar helemaal niets voor voelde, ging hij op aanraden van een vriend, een zoon van een wolleverancier, illegaal verstoppt tussen de wolbalen de grens over. Aldus arriveerde hij bij de "Hessenkar" van Jan Versteeg.

Op aanraden van de familie Versteeg vestigde de jonge Hamdorff zich als schrijnwerker of wagenmaker in Laren. In het etablissement de "Hessenkar" ontmoette Joachim waarschijnlijk zijn toekomstige bruid Gerritje Grootveld. Gerritje was van beroep wagenmaakster. Zij kregen in totaal drie kinderen, en met zoon Wouter Hamdorff (1827-1878) vervolgen wij het verhaal.

Hij trouwde in 1855 in Laren met Johanna Versteeg (1821-1903), de dochter van Jan Versteeg, de uitbater van de "Hessenkar". Johanna was dienstbode en logementhoudster en Wouter was kastelein en wagenmaker van beroep. Zij kregen in totaal vijf kinderen: Elisabeth (1856-1928), Christiaan (1858-1942), Jan (1860-1931), Gerritje (1863-1867) en Magdalena (ook wel genaamd Helena) (1865-1943). De twee zonen werden zowel wagenmaker als logementhouder, en zowel Elisabeth als Jan huwde een telg uit het Hilversumse gezin Buwalda, waar het beroep logementhouder/hotelhouder veelvuldig voorkwam.

Zoon Jan Hamdorff (1860-1931) was niet alleen wagenmaker, maar ook logementhouder, makelaar, handelaar in onroerend goed en kastelein in "De Vergulde Post-

Jan Hamdorff (1860-1931) de grondlegger van het Larense hotel Hamdorff.

wagen”, het latere “Hotel Hamdorff”, gelegen aan Brink 8 te Laren. Naast dit logement, dat hij erfde van zijn vader Wouter, werd in 1905 “Het Kroegje” gebouwd. Het groeide uit tot het centrum van de Gooise schilders.

Jan trouwde in Laren in 1888 met Martha Maria Buwalda (1851-1906), dochter van Ane Reindert Buwalda en Petronella Delhax, uit Hilversum afkomstig. In 1890 kocht Jan het hotel paviljoen Larenberg, dat in 1891 werd geopend. Hij richtte het in als villa en verkocht het in 1900. Jan werd in 1896 lid van de Larense Raad en 14 december 1896 werd hij geïnstalleerd als gemeenteraadslid. Jan verhuurde ateliers, hielp schilders en bemiddelde bij de verkoop van kunstwerken. Samen met zijn vrouw Martha Maria Buwalda kreeg hij een dochter Martha Johanna (1889-1977).

In 1931 overleed Jan. Hij werd begraven op het St.- Janskerkhof in Laren. Na

zijn overlijden heeft zijn neef Wouter Christiaan Hamdorff (1890-1965) in 1932 een gedenkbank en reliëf voor zijn “bepaalde” oom Jan Hamdorff ontworpen. Het monument is te vinden op de hoek van de Brink en de Klaaskampen in Laren. Het “Hotel Hamdorff” is na een tijd van verval in 1978 gesloten en in 1981 afgebroken en de plek waar het hotel stond werd bekend als “Het gat van Laren”. Vandaag de dag is het “gat” allang weer bebouwd (vanaf 1998) met winkels en (dure) appartementen, en een restaurant in de trant van Hamdorff (het heet ook Hamdorff) alsmede een “kroegje”, de Bodega-Bodega.

Laren, dat tot de zeventiger jaren van de 19^e eeuw maar een klein dorpje was van boeren en wevers, werd in die tijd ontdekt door de schilder Jozef Israëls (1824-1911), die getroffen werd door de ongereptheid en schoonheid ervan. Hij is degeneweest die de kunstenaars op Laren geattendeerd heeft en vooral veel schil-

Hotel Hamdorff in Laren na de grote uitbreiding in 1912.

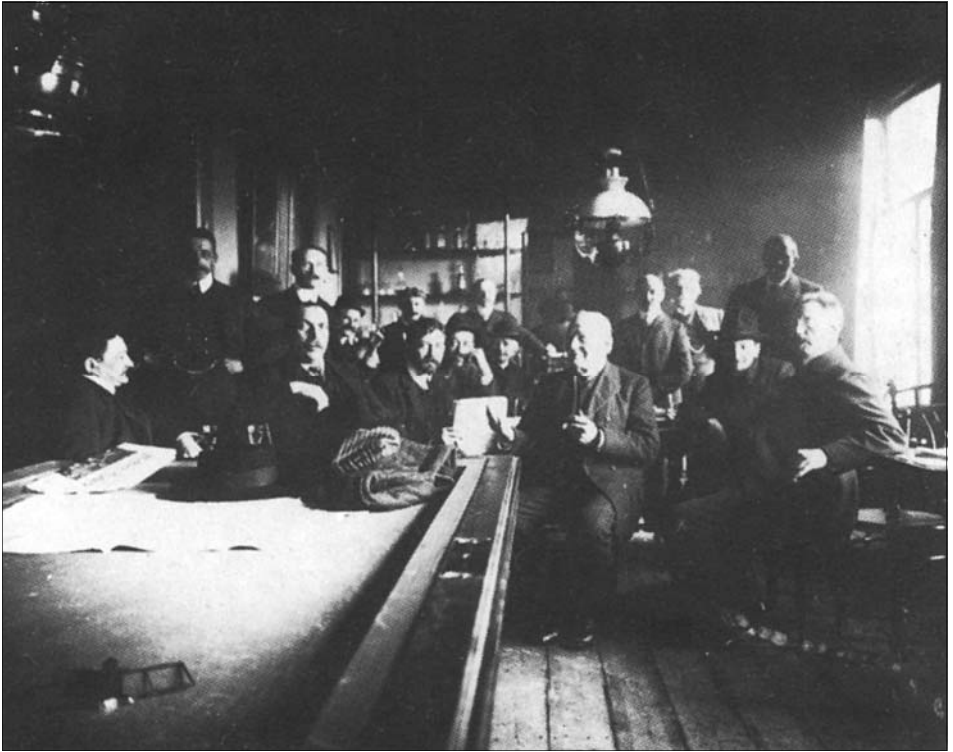

ders gingen naar Laren toe om in de inspirerende omgeving te werken. Door de aanleg in 1874 van de Gooische Stoomtram waren de Gooise dorpen makkelijk bereikbaar geworden. Jan Hamdorff ontving de kunstenaars in zijn logement "de Vergulde Postwagen". Het werd het middelpunt van het artistieke leven in Laren, niet in de laatste plaats door de kleurrijke figuur van Jan Hamdorff. Omstreeks de eeuwwisseling bouwde hij het inmiddels te klein geworden logement uit tot het grote "Hotel Hamdorff".

Christiaan en Wouter Christiaan Hamdorff

Jans broer Christiaan Hamdorff huwde in 1885 in Blaricum met Teunisje Schram (1855-1927). Christiaan was ook wagenmaker, alsook stalhouder en caféhouder. Het gezin kreeg zes kinderen, vier dochters (Leen (1901), Truus (1891), Ida (1887) en Jo (1886)) en twee zonen (Wouter Christiaan (1890-1965) en Gerrit(1893)). Christiaan dreef een stalhouderij in Laren en was 's winters vooral als rijtuigmaker

Het Kroegje van hotel Hamdorff in het begin van de 20^e eeuw.

werkzaam. Aanvankelijk kon hij hiermee net de kost voor zijn gezin verdienen, maar hij was zo verknocht aan zijn paarden dat hij niet de visie heeft gehad tijdig over te schakelen van paard en wagen naar auto's en de inkomsten werden dan ook steeds minder. Wouter moest zodoende al jong zijn vader helpen en verdiende daarnaast nog iets extra's in het logement van zijn oom, de legendarische Jan Hamdorff.

Als klein jongetje was Wouter bijna dagelijks in het hotel en het "Kroegje" te vinden om zijn oom te helpen. Mogelijk is al in deze vroege jeugd jaren de kiem gelegd voor de wijze waarop Wouter later de architectuur zou benaderen namelijk primair vanuit een esthetische visie en met een grote liefde voor het ambachtelij-

ke. Deze benaderingswijze is rechtstreeks terug te voeren tot het artistieke milieu waarin hij bij zijn oom verkeerde en het ambachtelijke bedrijf van zijn vader, de rijtuigmaker. Daar zijn vader niets aan zijn verdere scholing kon bijdragen, ging hij na de lagere school in de leer bij een timmerman-aannemer in Bussum, waar hij echter, zoals hij zelf later zou zeggen, niet veel geleerd heeft. Op veertienjarige leeftijd kon hij toch onderwijs gaan volgen aan de ambachtsschool in Utrecht, om vervolgens als timmerman onder architect H.C. Elzinga in Laren te gaan werken. Het was Elzinga die hem de grondbeginselen van de bouwkunst heeft bijgebracht en hem heeft leren aquarelleren. Veel langer dan twee jaar kan dit dienstverband niet geduurd hebben. Immers op ongeveer twintigjarige leeftijd solliciteerde Hamdorff naar een opzichtersplaats in Wezep, op de Veluwe, nadat hij ondertussen ook nog zijn dienstplicht vervuld had.

De opzichtersplaats betrof de bouw van een kerk en men moet wel veel vertrouwen in hem gesteld hebben om hem op zo jonge leeftijd en met nog zo weinig ervaring op een dergelijke post aan te stellen. Toen de kerk eenmaal voltooid was, bleef Wouter in Wezep waar hij als timmerman-opzichter bij de bouw van enkele villa's betrokken was. Van het geld dat hij hiermee verdiende kon hij zijn verdere opleiding aan een avondschool bekostigen. Het juiste jaartal van zijn terugkeer naar Laren is niet bekend, maar 1915 of 1916 lijkt aannemelijk. Immers de architect W.M. Dudok (1884-1974) had in 1915 de functie aanvaard van directeur van publieke werken van de gemeente Hilversum en Wouter Hamdorff kreeg bij terugkomst een aanstelling als tekenaar bij Dudok. Aan het einde van de Eerste Wereldoorlog werd hij gemobiliseerd en in Vianen gelegerd.

Na de oorlog heeft hij zich in 1918 als zelfstandig architect te Laren gevestigd. In 1916 huwde hij met Jo van den Berg, afkomstig uit Haarlem en het paar kon aan de Torenlaan in Laren een paar kamers in een boerderij huren. Van de kunstenaars die hij bij zijn oom had leren kennen en waarmee hij bevriend was geraakt kwamen de eerste opdrachten. Veel van zijn vroegste ontwerpen zijn atelierhuisjes, waarbij de kleine Gooise boerderijtjes en daglonershuisjes een inspiratiebron vormden. Laren was in deze tijd allang niet meer het boeren- en kunstenaarsdorp uit zijn jeugd. Veel welgestelden hadden zich vanuit Amsterdam in het Gooi en Laren gevestigd.

In deze kring van industriëlen en handelslieden vielen Hamdorffs ontwerpen zeer in de smaak. Vanaf 1920 werden de opdrachten steeds talrijker en ze waren ook groter dan voorheen. Zijn ontwerpen uit deze jaren worden gekenmerkt door een romantisch expressionisme dat verwantschap vertoont met de Amsterdamse School. Met vele van deze opdrachtgevers raakte Hamdorff bevriend en deze

Gedenkbank en reliëf ter ere van Jan Hamdorff op de hoek van Klaaskampen en Brink te Laren.

vriendschappen zouden vaak een levenlang duren. Met een derde groepering die zich in Laren en Blaricum gevestigd had, nazaten van de Christen-anarchisten onder leiding van professor J. van Rees voelde Wouter Hamdorff veel minder affiniteit. Hun levenswijze was gebaseerd op een intellectuele gedachtenwereld die ver van de bohemiënachtige, maar toch ook boersnuchtere Hamdorff afstond. Hij heeft met de leden van deze groepering geen vriendschappelijke noch zakelijke banden gehad.

Zijn eerste grote opdracht in 1919-1922 vormde de bouw van het landhuis "Herdershoeve" te Laren en van het honorarium dat hij hiervoor ontving bouwde hij zijn eigen huis aan de Zevenenderdrift in Laren. Zijn in 1918 geboren zoon Wouter, later Jaap genaamd, mocht als driejarige de eerste steen leggen. Wouter en Jo Hamdorff kregen ook een dochter, Els, die in 1920 geboren werd.

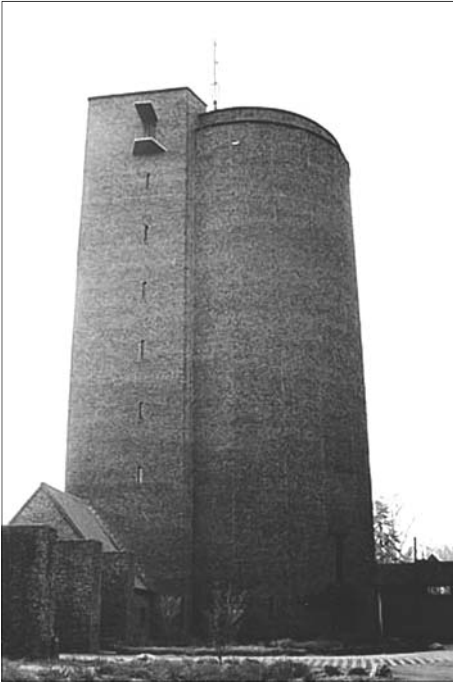
Concertzaal van de Singer Memorial Foundation gebouwd 1953-1956. Architect Wouter Hamdorff.

In de jaren die nu volgden ontwikkelde Hamdorff een enorme bouwactiviteit. Niet alleen vanuit het Gooi, maar vanuit heel Nederland en zelfs het buitenland kwamen de opdrachten binnen. Wouter kon het werk niet meer alleen aan en nam daarom verscheidene tekenaars in dienst, waaronder Daan Horn, de Koning, P.C. van Uchelen, en later Lex Briedé. Sommigen van hen zoals P.C. van Uchelen en Daan Horn, kregen later zelf een architectenpraktijk.

Tot aan het uitbreken van de tweede wereldoorlog bleven de opdrachten binnenstromen. In de dertiger jaren is er een duidelijke stijlverandering aan te wijzen in Hamdorffs werken. Zijn ontwerpen worden strakker en soberder van vorm, maar blijven toch steeds vanuit een romantische opvatting geconcipeerd. Een van de hoogtepunten uit deze jaren is het winnen van de prijsvraag en de daaruit voortvloeiende opdracht voor het Watertorencomplex te Laren van de Provinciale Wa-

Watertoren van Laren. Gebouwd in 1931-1933 naar een ontwerp van architect Wouter Hamdorff.

terleiding Maatschappij Noord-Holland (P.W.N.). In 1947 stierf zijn vrouw Jo. Wouter hertrouwde met Wil Visser. Zijn zoon Jaap, die ook voor een loopbaan als architect had gekozen, kreeg de leiding van een tweede kantoor dat in Rotterdam gevestigd werd. Wouter Hamdorff was namelijk een samenwerkingsverband aangegaan niet de Rotterdamse architect A. Krijgsman. Deze samenwerking heeft slechts enkele jaren geduurd. Hamdorff en Krijgsman hadden als mens grote waardering voor elkaar, maar in hun opvattingen over architectuur stonden ze te ver van elkaar om de samenwerking tot een vruchtbare te maken.

Stilistisch wordt Hamdorffs naoorlogse periode, wat zijn landhuisarchitectuur betreft, gekenmerkt door een teruggrijpen naar de eenvoud van de oorspronkelijke regionale bebouwing, maar in pure ornamentloze vorm. Er is een verschuiving aan te wijzen naar grotere

opdrachten voor openbare gebouwen en utilitaire bouwwerken, een gebied dat zeker niet nieuw voor hem was. Zo werd de periode 1950 tot 1960 voor een groot deel in beslag genomen door de bouw van het museum en de concertzaal voor de "Singer Memorial Foundation" (1953-1956) te Laren en het stuwencolplex bij Hagstein (1956-1960).

Hamdorffs betrokkenheid bij een bouwwerk ging vaak verder dan de architectuur alleen. Vanwege zijn groot esthetisch gevoel werd regelmatig een beroep op hem gedaan om voor de grote landhuizen interieuradviezen te geven en in enkele gevallen ontwierp hij ook het meubilair en de verlichting. Er zijn zelfs scheepsinterieurs voor de Holland Amerika Lijn van zijn hand. Omdat één van de belangrijkste gegevens voor hem bij het ontwerpen de natuurlijke omgeving van het te bebouwen terrein was, lag het voor de hand dat ook vaak de tuinaanleg rond de gebouwen in zijn ontwerp werd opgenomen. Naast zijn eigen praktijk als bouwmeester

Villaboerderij Kavelingen 33 Valthermond. Architect: Wouter Hamdorff.

was hij lid van de schoonheidscommissies van de gemeenten Amstelveen, Baarn, Bussum, Laren en Soest. Van de gemeente Huizen was hij supervisor en na de Tweede Wereldoorlog werd hij benoemd tot inspecteur van de Boerderijwederopbouw in de provincie Zeeland. Met enkele collega's onderhield hij vriendschappelijke contacten. Bewust heeft hij echter nooit zijn vrienden onder zijn collega's gezocht. Hij praatte niet graag over zijn eigen werk evenmin als over architectuurtheoretische onderwerpen. Via de vaktijdschriften bleef hij op de hoogte van de architectonische ontwikkelingen in Nederland en elders. Zo veel mogelijk ging hij de nieuwste uitingen van bouwkunst bekijken en menig uitstapje met zijn zoon had een recent bouwwerk van een collega als doel. Door zijn vele buitenlandse reizen, vooral in West-Europa, nam hij kennis van de traditioneel inheemse bouwkunsten en tevens van de eigentijdse bouwwerken in die landen.

In het sociale leven van Laren en het Gooi was Wouter Hamdorff een graag gezien

ne gast. Hij was het type van de bourgondiër, de uitbundige levensgenieter, die graag gasten ontving, zelf te gast was en feestte. Het best voelde hij zich thuis in het bohemien-milieu van de kunstenaars. Talloze vrienden telde hij onder hen; om maar enkele namen te noemen: Frans Langeveld, David Schulman, E. ten Harmsen - van der Beek en Charlotte Köhler. Frans Langeveld en zijn gezin woonden achter de Hamdorffs en hun kinderen groeiden gezamenlijk op. Ook echter onder de industriëlen en handelslieden die zich in Laren gevestigd hadden, had hij zijn vrienden. Deze vriendschappen waren vaak ontstaan in de periode van overleg tussen bouwheer en bouwmeester. Hamdorffs huis in Laren was altijd vol gasten en logés, die soms maandenlang bleven. Op het hoogtepunt van zijn carrière in de twintiger en dertiger jaren verdiende hij aanzienlijke sommen geld, maar hij gaf deze met even groot gemak weer tot de laatste cent uit. Zodoende laveerde het gezin steeds tussen perioden van welvaart en geldzorgen.

Naast zijn werk was musiceren één van zijn meest geliefde bezigheden. Hij speelde altviool en wekelijks werd er bij hem thuis gemusiceerd met een vaste vriendengroep. Het waren de toneelspeler Jan Musch, de violist Bram Mendel, Dick Vos, de latere directeur van het Noord Brabants Orkest, Van Dalen, directeur van de Watertoren en Cock de Graaff, de fotograaf. Hun huisconcerten waren in het hele Gooi bekend. Van heel andere aard was een tweede hobby. Wouter had namelijk een zeer grote belangstelling voor techniek, met een voorliefde voor stoommachines, auto's en motorfietsen. Heel wat tochtjes heeft hij gemaakt op zijn Harley Davidson, één van zijn familieleden achterop. Tijdens zijn laatste levensjaren, vanaf 1960, heeft hij helaas door ziekte niet meer kunnen werken of musiceren. Hij is in 1965 gestorven en begraven op de Algemene Begraafplaats te Laren. Hamdorff ontwierp tijdens zijn carrière 250 landhuizen door geheel Nederland maar vooral in 't Gooi en De Bilt, grote wooncomplexen in Engeland en tal van andere projecten, die in de oeuvrelijst beschreven worden.

BRONNEN:

Wikipedia, de vrije encyclopedie (stukjes Jan Hamdorff en Wouter Christiaan Hamdorff), internet,
genealogische gegevens uit Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister Laren (1811-1960),
Doop-, Trouw- en Begraafboeken Laren (periode voor 1811),
Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister 's-Graveland (1856-1879),
Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister Eemnes (1739-1869).